

Mens en Wereld

5e jaargang, no. 10 • October 1950

MAANDBLAD VOOR BUITENKERKELIJKEN • UITGAVE VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

Korea, de prijzen en ons hart

WE hebben in de afgelopen weken weer eens duidelijk gemerkt, dat het kloppen van ons hart en de wenteling van onze gedachten onmiddellijk afhankelijk zijn van de gebeurtenissen in de wereld. Want deze keer namen die^e gebeurtenissen zó'n snel verloop en vond er binnen enkele dagen zó'n radicale ommekeer plaats, dat we aan het eind van de week een ander mens waren dan in het begin. Eerst was het ál oorlog, oorlogsvoorbereiding wat de klok sloeg. Het kleine Korea was het steentje, dat steeds wijder kringen maakte in het wereldwater en ook ons bewoog. Van vredeseconomie naar oorlogseconomie, van vredesopbouw-schema's naar bewapeningsplannen; en de prijzen vlogen omhoog, de winkels liepen vol, de huisvrouwen dachten aan de tijden van nood die achter de rug geschenen hadden en de amateur-politici spraken van herhaling van Duinkerken, waarbij het deze keer de Amerikanen zouden zijn, die in zee werden gedreven. Onrust en onzekerheid, gejaagdheid en angst, wij waren er opnieuw en hevig aan ten prooi.

En tien dagen later was het allemaal vrijwel tot rust gekomen; benauwenis week als bij toverslag, hart en hoofd voelden zich opgelucht, er werden weer kansen gezien van een normaal leven.

Het komt misschien doordat het deze keer zo verbazend gauw ging, dat het menigeen is opgevallen hoezeer onze hele persoon door de gebeurtenissen kan worden omgegooid en weer recht gezet. Heel begrijpelijk is, dat wij leven bij de dingen van de dag, die heus geen onbenullige dingen zijn in deze moeilijke wereldsituatie. Wij leven temidden van grote en gevaarlijke spanningen, die ons niet in de kouwe kleren gaan zitten. De zenuwenoorlog raakt ook ónze zenuwen en niet alleen die van regeerders in Lake Success, Kremlin, Washington en Downing Street. Hoézeer dit het geval is, werd menigeen ineens duidelijk toen binnen enkele dagen én toestand én stemming volledig omsloegen. Als bij bliksemlicht zagen we plotseling en scherp hoever we al waren uitgehold en aangevreten door spanning en gebeurtenis. Wij léven niet meer bij de dag, we tollen en draaien en duikelen bij de dag! Wij weten vandaag nog niet hoe wij morgen zullen zijn. Maar dat wil dan toch zeggen: weten we op het

laatst nog wel, dat we ook zélf nog iets zijn, een mens met een éigen leven en een éigen waarde? Beseffen we nog wel, dat we behalve zenuwen en de vatbaarheid van onze ziel voor emoties, angst en opluchting, ook een geestelijk leven hebben? Betekent het dagelijkse feit, dat miljoenen mensen naast hun zorgen en werk voor het materiële bestaan geheel en al opgaan in felle spanningen en plotselinge ontspanningen — betekent dat feit niet een reeks van verloren kansen voor het geestelijk leven van ieder apart én dat van allen tezamen? Het kan niet anders, of vele mensen lijden geestelijk aan een groot tekort. Het leven staat ons niet toe eens rustig tot bezinning te komen, of, zoals het zo juist heet in onze taal: tot ons zelf.

Met deze gang van zaken heeft ieder te maken. Nog altijd gaan wij er prat op, dat Europa tradities heeft, die geen massale eenvormigheid van de geest noch geestelijke onverschilligheid dulden. Maar we vergeten dat die Europese tradities alleen dán het leven houden, als wij, bewoners van Europa, dat **willen**. En het is niet eens een zaak van Europa. Als humanisten kunnen wij niet dulden, dat het geestelijk leven verschrompelt doordat de razende gang van de wereldgebeurtenissen ons hals over kop meesleurt. Humanist-zijn betekent toch immers in de eerste plaats: geloven in de mens als zedelijk en geestelijk wezen en in de schepende activiteit die in het geestelijke en zedelijke van hem kan uitgaan. En als wij zien, zoals in deze tijd, dat die mogelijkheden belemmerd worden, laat ons dat niet met rust. Wij roepen niet: keert U af van de wereldgebeurtenissen en laat de wereld voor wat hij is. Wij zeggen wél: sta temidden van die grote en op U afstormende feiten als een mens, die zich bezint op zijn plaats en taak in het leven en die in de beleving van zijn mens-zijn de bezieling vindt tot menselijk handelen, dat de gemeenschap ten goede komt. Op het ogenblik benauwt Korea niet meer en zijn de winkels wat minder vol. Maar hoe is het de volgende week, de volgende maand? We zullen het nog dikwijls benauwd hebben, maar vrijer ademen naarmate we individueel én gezamenlijk geestelijk sterker leven.

B. C.

Humanistische Verkenningen

Deze verkenningen hebben ons tot nu toe gevoerd op het terrein van de grondslagen der humanistische levensbeschouwing. Die grondslag werd gevonden in de opvatting van de mens als een wezen, dat geplaatst is in de verantwoordelijkheid als drager van een kenmerkend waardebesef. Daarop berust ook de eis tot eerbiediging van ieder mens, die het humanisme stelt. Deze grondslag is tegelijk bodem en baken voor het praktisch handelen van de humanist. Het is evenwel duidelijk, dat dit in de samengestelde werkelijkheid allermindst de beslissing van geval tot geval overbodig maakt. Het humanisme is geen receptenboek, maar een bezielende kracht en een toetssteen van het handelen.

Dit wordt duidelijk, zodra men overweegt dat bijvoorbeeld het spreken van de waarheid wel een eis is, die direct op de humanistische grondslag berust, maar dat dit nog niet alles zegt omtrent het spreken van de waarheid in een bepaald geval. Hierbij kan men denken aan de bekende situatie van de dokter, die weet dat zijn patiënt op sterven ligt, maar zich toch zal afvragen of hij dit voor hem verzwijgen moet of niet. Waarheid strijdt hier tegen meegevoel; zo kan plichtsbef staan tegenover eigen inzicht, of rechtsgevoel tegenover verdraagzaamheid. Men kan natuurlijk wel situaties bedenken, waarin de keuze betrekkelijk gemakkelijk is, maar staande midden in de werkelijkheid moet men wel tot de conclusie komen, dat hierin juist het tragische accent van zoveel levensbeslissingen ligt, dat men niet kiezen kan tussen goed en slecht of

tussen waar en onwaar, maar dat recht strijdt met recht, en het goede met ander goed.

Men is geneigd juist hierin het kenmerkende van een humanistische levenshouding te zien, dat daarbij geen sprake is van absolute voorschriften in de hierbedoelde zin. — „Gij zult niet echtbreken,” zegt de bijbel.

Midden in de werkelijkheid

Men hoeft slechts het echtscheidingsrapport te lezen om te weten hoe ernstig ook de humanist in onze kring het huwelijk neemt, maar dat neemt niet weg, dat zo'n bijbelse uitspraak voor hem toch niet onder alle omstandigheden een beslissende waarheid inhoudt. Hij kan er in zijn eigen leven naar streven, maar hij zal, zeker voor anderen, de beslissing toch moeten laten afhangen van alle factoren die zich in een bepaalde situatie voordoen. Zijn humanistisch uitgangspunt geeft daarbij meer noch minder dan inspiratie en richting.

Vrijwel alle belangrijke levensbeslissingen berusten op verzoening van uitersten, op het nemen van beslissingen tussen gezag en vrijheid, orde en vernieuwing, vrede en recht, enkeling en gemeenschap. Verantwoorde menselijkheid beweegt zich in het vlak van het compromis. Dit is geen verzaking van het uitgangspunt, maar een toetsing van

tegenstrijdige eisen aan de humanistische houding. Wie dit niet wil uit vrees voor „vuile handen” moge de modder laten liggen, maar hij mene niet alleen daarmee de zuiverheid van „het beginsel” hoog te houden. Het humanisme kan niet lichtvaardig voorbijgaan aan de grote waarden die in een door de geest geleid leven besloten liggen, maar het mag evenmin het feit miskennen, dat echte zuiverheid dringt naar verwerking van het menselijke midden in de werkelijkheid.

Maar hoe weet men nu of een bepaalde beslissing ingegeven wordt door opportunistische schipperzucht, die zich vrolijk maakt over elk oprecht idealisme, dan wel door bezielde werkelijkheidszin, die wortelt in de diepte van de gehele persoonlijkheid? Daarvoor is in een bepaald geval geen enkel uiterlijk kenmerk aan te geven. Slechts die eis stelt het humanisme aan dergelijke beslissingen, dat zij tot stand komen, doordat gedurende lange tijd de mens alles wat motiverende kracht heeft in grote ernst en met een eigenaardig gevoel van verantwoordelijkheid in zich laat werken en het van alle kanten onderzoekt in een bewustzijn dat niets afschuiven wil op formules of tradities. Zulke beslissingen kunnen achteraf dikwijls niet voldoende gemotiveerd worden, maar slechts hij die ze genomen heeft en voelt met welke graad van ernst, eerlijkheid en echtheid ze tot stand zijn gekomen, beseft hun onontkoombaarheid, die hij ervaart „bijna als een wonder”. Dat zijn gewetensbeslissingen.

J. P. VAN PRAAG.

Van over de Grenzen

Naar een modern humanistische beweging?

DUITSLAND

Geestelijke Vrijheid is de naam van onze Duitse Zusterorganisatie, het „Werkverband van de geestelijke organisaties der buitenkerkelijke groepen” die lang vóór de oorlog bestonden en na verbod door de nazi's en na de oorlog sedert 1945 terugkeerden. Hoezeer men in deze kringen worstelt om een min of meer onvruchtbare buitenkerkelijkheid te veranderen in een geestelijk actief en sociaal werkzaam humanisme, blijkt uit de kritiek van de lezers. Hier volgen enkele stemmen:

Ons blad maakt een stoffige indruk en lijkt verbaasd veel op de blaadjes, die Zondags voor een dubbeltje door allerlei secten aan de deur worden aangeboden. We moeten ons richten tot de gewone man. Ons blad is te intellectueel geschreven, te academisch. Het moet een strijdvaardig orgaan zijn van

de geestelijke beweging der buitenkerkelijken.

Het moet mogelijk zijn, dat in het vervolg meer de geestelijke bezinning der buitenkerkelijken aandacht krijgt. Het religieuze karakter blijft in ons blad te sterk op de achtergrond. De ethiek is het stiefkind. Ons blad dient toch in de eerste plaats te worden geschreven voor degenen die het 't meest nodig hebben. En dat zijn de mensen, die ver-

langen naar geestelijke onafhankelijkheid en zelfstandigheid, maar die de middelen ontberen zich dit bewust te maken. Daarom moet ons blad voor eenvoudigen te begrijpen wezen. Zij, die geestelijk zelfstandig zijn, kunnen zich zelf wel helpen.

Ook in Duitsland klinkt de roep om gezond geestelijk leven der buitenkerkelijke massa. Men begint er te beseffen, waarom het daarbij gaat. Ook daar wordt gewezen in de richting van een humanisme, dat midden in de maatschappij staat, een levenshouding in woord en daad.

MENS EN WERELD

is het orgaan van het Humanistisch Verbond. Redactieraad: Dr. J. C. Brandt Corstius, Ing. B. J. Max, Mr A. Stempels, Dr G. Stuiveling. Adres Redactie: Amersfoortseweg 80, Soesterberg. Copie vóór 1e van de maand inzenden. — Adres Administratie: Bleyenburgerstraat 1, tel. 10163, Utrecht. Postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond te Utrecht — Advertentie-tarieven op aanvraag. Kleine advertenties voor particulieren f 1,— per regel: kolombreedte 58 mm. — Abonnementscondities: Leden gratis, niet-leden: f 2,50 per jaar. Buitenland f 3,—. — Prijs losse nummers f 0,20. — Inlichtingen betr. lidmaatschap en aanmeldingsformulieren Humanistisch Verbond worden verstrekt door Centraal Bureau, Bleyenburgerstraat 1, Utrecht.

HUMANISME en OORLOG

Bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond verscheen dezer dagen een syllabus, getiteld „Humanisme en Oorlog“, ten dienste van studiegroepen over dit onderwerp. Daar hiervoor ongetwijfeld bij velen belangstelling zal bestaan, willen wij enkele hoofdpunten in het licht stellen.

De eerbied voor de mens, zoals die wordt omschreven in de beginselverklaring van het Verbond, vormt het uitgangspunt van deze leidraad bij overdenking en bespreking. De syllabus gaat daarop na in hoeverre deze eerbied in het gedrag komt bij de pogingen van mensen en groepen om hun idealen te verwirkelijken. Hij bespreekt de moeilijkheden, die zijn verbonden aan het innemen van een standpunt ten aanzien van de politieke vraagstukken van deze tijd. De keuze moet dikwijls gedaan worden tussen twee praktijken, die elk grote gevaren inhouden voor het humanisme. De vraag wordt opgeworpen in hoeverre het humanisme een taak heeft boven de partijen. Is er één humanistisch antwoord, één humanistische houding? Welke conclusies kunnen getrokken worden, als er al conclusies te trekken vallen. Hoe is op dit allerbelangrijkste punt de verhouding tussen werkelijkheid en verantwoordelijkheid en in hoeverre is hier sprake van een gewetensbeslissing?

Een humanistische organisatie en gemeenschap zou niet levend in de werkelijkheid staan van onze tijd, als hij deze en dergelijke vragen uit de weg ging. Gedurende zijn korte bestaan is het Verbond al meermalen met de harde praktijk van de grote politieke en maatschappelijke verhoudingen in aanraking geweest. En er is altijd gezegd, dat een moderne humanistische organisatie geen recht van bestaan heeft, als het niet meeleeft met de moeilijkheden van de mensen. Die moeilijkheden kunnen aanwezig zijn in het persoonlijke leven, zoals dat zich afspeelt in het gezin en in het werk. Maar het is een bekend feit dat de druk van de tijd of er nieuwe moeilijkheden aan toevoegt of de bestaande minder spoedig aan een oplossing helpt. Zonder dat wij het ons aldoor bewust zijn is het feit of wij de toekomst van onszelf en van de samenleving gunstig of ongunstig inzien, van groot belang voor ons persoonlijk leven. Er zijn maar al te veel mensen die de tegenwoordige

druk haast niet meer uithouden. Het is zo moeilijk om eigen en anderer goede bedoelingen en menselijke verlangens naar een beetje welvaart en een beetje vrede in werkelijkheid om te zetten. Alles werkt telkens weer tegen. Dat geldt zowel voor de volwassenen, die opgegroeid zijn in de dagen na de eerste wereldoorlog, toen het leven en de samenleving zoveel meer uitzicht schenen te hebben, als voor de jonge mensen, die van nature in zich het recht voelen op een menselijk bestaan. Het Humanistisch Verbond is er om tot bezinning te komen, om een poging te wagen het verwarde, tegenstrijdige leven innerlijk wat op orde te brengen. De gemeenschappen van het Verbond doen hun best om het enorme geestelijke tekort, dat er bestaat, enigszins te verminderen. In kleine of grotere kring spreken mensen zich uit; en al zou het alleen maar zijn, dat het besef verkregen werd, dat men niet alleen staat met zijn moeilijkheden, dan is er al iets gewonnen. Want het gaat meestal niet om individuele problemen. Het gaat om algemene, ja wereldvraagstukken, die direct in het individuele leven heftig ingrijpen. Het grootste vraagstuk is daarbij wellicht dat van oorlog en vrede. Het Humanistisch Verbond zal dat niet eventjes tot oplossing brengen. Het Verbond zal het reddende woord niet spreken. Wie zou dat ook verwachten, waar heel de wereld ernaar zoekt? Wij wantrouwen het gemakkelijke antwoord, dat zich om de innerlijke en uiterlijke werkelijkheid van mens en maatschappij niet bekommert. Het humanisme wil in die werkelijkheid staan en van daar uit komen tot een andere en meer humanistische. Maar het beheerst de werkelijkheid van ons leven, in zoverre het onze levenshouding bewust maakt en een maatstaf aanlegt. Het Verbond stelt dus telkens opnieuw de humanistische uitgangspunten als werkelijkheden midden in de overige werkelijkheden van het leven. Maar dat kan het alleen als de mensen die het Verbond maken het doen. De verschijning van de syllabus over humanisme en oorlog is opnieuw een bewijs dat dit gebeurt, een bewijs tevens dat het Verbond een levende organisatie is.

Verkrijgbaar bij het Centr. Bur. v/h Hum. Verbond te Utrecht. Giro 304960. Prijs 0,10.

Werkzaamheden van het Hoofdbestuur

Ondanks de gestadige stijging van het ledental van het Verbond, brengt de uitbreiding van de werkzaamheden op cultureel en sociaal terrein ten behoeve van het buitenkerkelijk volksdeel met zich mede, dat de financiële toestand van het Verbond een probleem vormt, waaraan het Hoofdbestuur

permanent zijn aandacht dient te geven.

Anderzijds werkt echter ook onvoldoende besef bij sommige hoge autoriteiten van de positie van het H.V. als levensbeschouwelijke beweging naast de kerken, nog steeds remmend ten aanzien van de uitbreiding van de geestelijke verzorging van buitenkerkelijken, hoewel de grote betekenis hiervan voor de geestelijke volkskracht thans toch wel algemeen erkend wordt.

In verband met in druk verschijnen van

het rapport over Humanisme en Opvoeding, samengesteld door de daartoe in 1947 ingestelde commissie, zal in begin 1951 een conferentie over dit onderwerp gehouden worden.

Het jaarlijks congres van het Hum. Verbond zal in 1951 te Deventer plaats vinden op 7 en 8 April.

Hoewel alle organisatorische zaken veel energie van de hoofdbestuursleden vergen, wordt niet verzuimd ook regelmatig in deze kring problemen van levensbeschouwelijke aard aan de orde te stellen, met het oogmerk de grondslagen van de humanistische beginselen te verdiepen.

24 OCTOBER 1945

Zegt deze datum U iets?

Op 24 October 1950 zal het vijf jaar geleden zijn, dat het Handvest van de Verenigde Naties van kracht werd.

Het is allerm minst onze bedoeling om de Verenigde Naties te idealiseren. Te zeer ondervinden we dag aan dag de gevolgen van het tekortschieten ten aanzien van het gestelde doel: Vrede, Veiligheid, Gerechtigheid.

Maar toch gaat van de idee van de Verenigde Naties een morele kracht uit, die niet onderschat mag worden. En dit is ons voldoende grond om de 24ste October 1945 in „Mens en Wereld“ te herdenken.

Lafenis

Vacantie-zwervertjes op blote voeten
Vroëgen, aan dichte deur, wat water,
Schuw, op hun hoede voor een snauw te

meer;
„Voor 't leven moet elk wezen boeten,”
Dachten ze reeds en menig safer
Had zich als mens vertoond en deed hen zeer
En was hun trainer voor het Grote Moeten.

Ofschoon het schuchter schelgeluid
verstoorde

Het rag van stil wijsgerig denken,
— Hoe traag komt zelfde waarheidsflits
terug! —,
Een mogelijkheid in kinderogen gloorde,
Die werd een overtuigend wenken:
„Zie toch, er is van mens tot mens een brug
Te spannen, aan redelijk-eenvoud'ge
koorden.”

Vacantie-zwervertjes op blote benen
Dronken, uit heuse glazen, water;
Wát meer dan mens zijn zij in 't leven
waard;
Hoe menslijk zijn de nagels van hun tenen!
Weg schuift nu hun fris gesnater,
Terwijl, aan de materie van hun aard
Ontmoetingen van zacht begrip een hoger
vorm verlenen.

H. J. VAN ZEVERTER.

Geestelijk - Godsdienstig

ALWEER is de geestelijke verzorging van Buitenkerkelijke militairen in het parlement, en wel in de Tweede Kamer, ter sprake geweest. En alweer bleek dat de tegenwoordige minister van oorlog en marine daar een kijk op heeft, die wij in onze kring niet kunnen waarden.

Onze geestverwant Evert Vermeer, die zich zo verdienstelijk heeft gemaakt voor het Thuisfront Humanitas — een verdienstelijkheid die de minister erkende — vroeg doodeenvoudig gelegenheid voor geestelijke verzorging voor buitenkerkelijken, zoals ook rooms-katholieken en protestanten bij leger en vloot die gelegenheid krijgen. Maar de minister, de christelijk-historische politicus mr. Schokking, bleek nog steeds op het standpunt te staan, dat geestelijke verzorging alleen godsdienstige verzorging kan zijn. De redenering is dan eenvoudig, naar het schijnt: buitenkerkelijken zijn niet godsdienstig. Dus: buitenkerkelijken hoeven geen geestelijke (lees: godsdienstige) verzorging te hebben.

Moeten zij dan maar in de kou blijven staan? vroeg Evert Vermeer daarop. Een vraag, waarop de minister het ontwijkende antwoord gaf, dat we dan eerst zouden moeten nagaan wat buitenkerkelijk en wat kou is.

Toch was er een hoopgevend punt in dit gesprek. De minister heeft tenslotte toegezegd, nog eens „in alle openhartigheid” met het Kamerlid Vermeer en met „diegenen die volgens hem (Vermeer) daarvoor het meest zijn aangewezen” over deze zaak te zullen praten. Aldus heeft de bewindsman de kwestie nog opengelaten. Zijn standpunt is niet onherroepelijk.

Dat gesprek zal stellig moeilijk en mischien verhelderend zijn. Stellig moeilijk. Immers: minister Schokking zei: „Voor mij is er — en daarmee bedoel ik niets denigrerends — verschil tussen de Boodschap en wat in deze (de humanistische) kring wordt uitgedragen.” Dit verschil, dat wij natuurlijk niet zullen ontkennen, is voor de minister „beslissend voor de vraag of het instituut der geestelijke verzorging moet worden uitgebreid op de wijze, zoals de geachte afgevaardigde de heer Vermeer dat gaarne zou wensen.”

Met deze uitspraak komen we helaas niet

veel verder. Het verschil is niets anders dan het bekende verschil tussen de christen, die in Gods Woord de waarheid geopenbaard ziet, en de humanist, die uit een heel ander beginsel leeft (men zie de beginselverklaring van het Humanistisch Verbond). Het verschil is groot, maar waarom zou het beslissend moeten zijn bij de vraag of buitenkerkelijke, humanistische militairen geestelijke verzorging zullen krijgen? Het antwoord hierop zal alleen kunnen worden gegeven door degenen, die met de minister onder „geestelijk” alleen „godsdienstig” verstaan.

Daarom is het niet waar, dat het verschil tussen christen en humanist beslissend is voor het recht hebben op geestelijke verzorging. Beslissend is de opvatting omtrent het begrip „geestelijk”. Als de minister „geestelijk” gelijkstelt met „godsdienstig”, ontkent hij, dat humanisten iets hebben, wat men „geestelijk leven” pleegt te noemen.

Waarom de minister dit ontkent, heeft hij niet toegelicht. Het lijkt ons dan ook niet toe te lichten.

En nu weten we werkelijk niet hoe we zo'n niet toegelicht standpunt moeten zien te weerleggen.

Maar dat zal, hopen wij, allemaal wel duidelijk worden in het in uitzicht gestelde gesprek tussen de minister enerzijds en onze vriend Vermeer met enkele anderen uit onze kring aan de andere kant.

Behalve het tot nu toe ongewijzigde standpunt van minister Schokking heeft ons nog iets in dit parlementaire debat teurgesteld: dat alleen het Kamerlid Vermeer voor het recht van humanistische militairen opkwam. Wij nemen aan, dat onze vriend Vermeer bereid zou zijn er in de Kamer aanmerking op te maken, wanneer de veldpredikers of aalmoezeniers van hogerhand belemmerd werden in het verrichten van hun taak: de geestelijke verzorging van een groot aantal militairen. Maar van protestantse of r.k. kant is er geen voet verzet voor de geestelijke verzorging van humanistische militairen. Mogelijk staan de „confessionele” partijen op hetzelfde, nog niet toegelichte standpunt van de minister. Maar van de niet-confessionele liberale partij hadden wij toch iets anders verwacht. Niemand zal verwachten, dat de socialist Vermeer en de liberalen het in politiek opzicht steeds met elkaar eens zullen zijn. Maar het had ons geenszins strijdig — intengedeel — met de liberale opvattingen geleken, als ook deze niet-confessionele partij had gepleit voor de geestelijke verzorging van de buitenkerkelijken.

Kiem voor scheiding der geesten?

MINISTER SCHOKKING heeft in hetzelfde debat nog iets gezegd, waar wij teurgesteld, ja, verontrust over zijn. Wij laten deze uitlating, die bedoeld was tegen

de communist Gortzak, hier volgen. Zij houdt in zekere zin verband met 's ministers opvatting omtrent de geestelijke verzorging. De minister dan zei:

„Wij zijn niet zo verwaand, dat wij zouden menen als klein volk een groot Rijk als het Russische te kunnen voorschrijven, hoe het geregeerd moet worden. Zo naïef zijn wij niet en wij zijn er ook van overtuigd, dat in die Staat Gods schepselen wonen; maar evenzeer als wij daarvan overtuigd zijn en hopen, dat het wonder mocht gebeuren, dat er vrede zou zijn voor altijd, evenzeer zijn wij overtuigd van het feit, dat, wanneer een volk de basis van zijn Schepper verlaat en die ook officieel verlaat, de kiem is gelegd voor een scheiding van de geesten, die zich zal uiten in een machtswellust, die ongelooflijk gevaarlijk kan worden en die met een ijskoude totalitaire wind de levensverschijnselen, waar wij aan hangen met ons hele hart, wil verdoemen.”

Het is een zin van lange adem. Laten wij beeldspraak en versieringen terzijde, dan blijft als zakelijke inhoud: een volk dat de basis van zijn Schepper verlaat, legt de kiem voor een totalitair stelsel.

Nu kan men vragen: wat betekent dit verlaten van de basis van de Schepper? Daar hebben wij zwaar over gepeinsd. Wij hebben allerlei antwoorden op die vraag overwogen. En wij zijn tot de slotsom gekomen dat de minister hier hoogstwaarschijnlijk heeft gedoeld op de Schepper in bijbelse zin. Toen beseften wij, dat ook de humanisten niet op die basis staan. Waaruit voortvloeit, dat humanisten volgens 's ministers redenering ook „de kiem leggen voor een scheiding van de geesten, die zich zal uiten in een machtswellust..... enz.”

Dit is een ernstige beschuldiging die wij resoluut van de hand moeten wijzen. En daarbij verwijzen wij naar tal van uitingen van de kant van het Humanistisch Verbond. Ook humanisten kennen levensverschijnselen, waar zij met hun hele hart aan hangen en die door een totalitair regiem „verdoemd” zouden worden.

Tegenover 's ministers beschuldiging willen wij nog iets anders stellen. Naar onze overtuiging wordt de bodem rijp gemaakt voor een totalitair regiem wanneer het geestelijk leven (dat wij ruimer zien dan alleen „godsdienstig” leven) wordt verwaarloosd. Daarom zouden wij de minister van oorlog en van marine willen toeroepen:

Geestelijke verzorging, Excellentie, voor al uw militairen, voor elk naar zijn eigen levensovertuiging, voor rooms-katholieken, voor protestanten, voor joden en voor humanisten! Zo zult u helpen voorkomen, dat hier een regiem wortel schiet, dat „de levensverschijnselen, waar wij aan hangen met ons hele hart” bedreigt met verdoemenis.

Eerbiediging van het andere

LEVENSBESCHOUWING en cultuur: een onderwerp dat, ook in de Tweede

1) Noot van de Redactie: Het Journaal uit Eigen Land van deze maand was reeds geschreven en gezet voordat het aftreden van Minister Schokking bekend werd. Wij hopen uiteraard dat zijn opvolger terzake van de geestelijke verzorging der buitenkerkelijke militairen tenminste bereid zal zijn tot het door Minister Schokking toegezegde overleg.

Kamer, min of meer terloops ter sprake is gekomen. Er was een verslag van overleg met minister Rutten. En deze rooms-katholieke bewindsman had volgens dat verslag gezegd, dat de cultuur nader wordt bepaald door de levensbeschouwing en dat de overheid deze levensbeschouwing moet eerbiedigen; de overheid moet dus oppassen, zo was de strekking van het betoog, bij haar bemoeiingen met het culturele leven geen voorkeur voor een bepaalde levensbeschouwing te hebben.

Dit is misschien soms moeilijk, zeker, maar steeds noodzakelijk. Wij vinden de opvatting van de minister in deze heel redelijk.

Maar zie nu eens hoe het Chr.-Hist. Kamerlid mr. Schmal erover denkt. Hoe ter wereld is het mogelijk, zo vroeg de heer Schmal, „dat de mens eerbied zou hebben voor opvattingen, die hij verkeerd en misschien wel verderfelijkt acht.”

Sommige uitlatingen van Kamerleden kunnen een wijsd panorama openen. Maar de heer Schmal laat ons slechts een blik werpen in een benauwend steegje. Een steegje, waar „de mens” woont die de heer Schmal voor ogen heeft maar waar, naar wij hopen, de overheid zich nooit zal vestigen.

R.K. toerwagens

In Amsterdam woont één r.k. toerwagen-ondernemer. Het zou helemaal niet interessant zijn om te weten, dat de andere Amsterdamse toerwagenondernemers er een andere confessie of levensbeschouwing op na houden, als die ene r.k. ondernemer zijn geloof niet in het geding had gebracht bij het verkrijgen van een verruiming van zijn vergunning.

De Commissie Vergunningen Personenvervoer (C.V.P.) had n.l. afwijzend beschikt op een verzoek van die enige r.k. toerwagen-ondernemer — H. van Aalderen is zijn naam — om verruiming van zijn vergunning. De heer Van Aalderen ging van deze beslissing in beroep bij de Kroon. En wat voerde hij aan?

Wel, hij zei: ik ben de enige r.k. toerwagen-ondernemer in Amsterdam. R.k. instellingen willen dus gebruik maken van mijn toerwagens. En als mijn vergunning niet wordt verruimd kan ik die instellingen niet bedienen.

De Kroon heeft, gelukkig, dit argument rustig naast zich neergelegd. Het was dan ook een argument van een bedenkelijke soort. Het is zo'n beetje de leus van: Rooms-katholieken, koopt bij rooms-katholieken! En: Hervormden, koopt bij hervormden!

Leuke boel zou dat worden.

We weten wel, dat er een zekere neiging bestaat, om dergelijke leuzen te volgen. Maar zo uitdrukkelijk als de heer Van

Een belangrijk geschrift over VERDRAAGZAAMHEID

De problemen die zich voordoen op het terrein van de geestelijke vrijheid en de godsdienstige verdraagzaamheid blijven, ook in Nederland, in het middelpunt van de belangstelling. De behandeling in het Nederlands Gesprek Centrum; de publicaties over de gedachtenwisseling tussen Rooms-Katholieken en Protestant; de verklaring van de Rechten van de Mens, uitgaande van de Verenigde Naties zijn bewijzen van de belangstelling voor dit zowel theoretisch als praktisch zo ingrijpende vraagstuk.

Het is ook daarom dat ik de aandacht van de lezers van „Mens en Wereld” wilde vestigen op een publicatie van Prof. J. M. J. Schepper, voorzitter van de Nederlandse Zendingsraad, getiteld: „Vrijheid van godsdienst en de verhouding Kerk en Staat”, dat in 1948 verscheen (uitgave Boekencentrum N.V. Den Haag) en dat meer aandacht in humanistische kringen verdient dan het tot nog toe gekregen heeft.

Het is een verheugende belevenis te lezen, dat professor Schepper, wiens godsdienstige overtuiging zo principieel anders is dan die van de humanist inzake de verdraagzaamheid, geheel aan zijn kant staat en even onomwonden en oprecht is als wij dat zo graag van andere „bestrijders” zouden wensen. De schrijver gaat zover, dat hij de idee van de godsdienstvrijheid in de religie laat wortelen, dus deze niet afkomstig acht uit niet-godsdienstige stromingen als relativisme of indifferentisme. „Om tegen een, de grenzen overschrijdende staatsmacht en overheidsgezag de eis van godsdienstvrijheid rechtmatig en met kracht te kunnen laten gelden, dient de essentiële betekenis dier vrijheid voor de godsdienst onbetwistbaar vast te staan. Dat zal uiteraard niet mogelijk zijn, zolang een overheersende religieuze groep of gemeenschap het als haar onaanvaardbaar recht of belang beschouwt, andersdenkenden de vrijheid te onthouden, welke zij voor zichzelf opeist..... Door andersdenkenden, die vrijheid te ontzeggen, blokkeert men haar ook voor zichzelf.” (pag. 13). Er is geen spoor van een waarheidsrelativiteit, vanzelfsprekend, te vinden in het boek en de absolute geldigheid van het geloof is de basis, maar dat geloof moet in

vrijheid geuit kunnen worden en ten aanzien van alle andersdenkenden (ook de ongodsdienstigen) geldt deze vrijheidseis. Ziehier een tegenstander die wij met het volste recht een medestander mogen noemen in de strijd om de menselijke waardigheid.

Ofschoon de schrijver toegeeft, dat het probleem van de verhouding tussen kerk en staat veelzijdig en zeer ingewikkeld is voor de oprecht gelovige komt hij er toch toe om de scheiding van staat en kerk als de zuiverste verhouding te zien, omdat zo beide „partijen” het minst elkaar kunnen schaden in hun apart karakter. „Een vrije kerk in een vrije staat”, dat is de, zo bekend klinkende, conclusie van de schrijver. „Deze opvatting van het scheidingsbeginsel heeft..... dit grote voordeel, dat zij de werkelijke situatie van de moeilijke verhouding tussen kerk en staat..... niet verdoezelt en evenmin in een oplossing forceert ten koste van een dier grootheden.” (pag. 81). Het is hier niet de plaats te polemiseren met vele opvattingen van de schrijver, ook inzake de verdraagzaamheid, waar de humanist met hem van mening verschilt, maar gaarne raad ik dit geschrift in de belangstelling aan, omdat deze gelovige een oprechte getuigenis geeft en omdat duidelijk uitkomt dat protestantisme van deze kleur en humanisme samen moeten en kunnen werken tegen autoritaire en totalitaire groeperingen.

In vele periodieken hebben wij kunnen lezen, dat er in ons land tal van vooraanstaande Rooms-Katholieken zijn, die ons andersdenkenden geruststellen over onze positie als hun kerk de meerderheid in ons land zal hebben gekregen. Wij zijn dankbaar voor die geruststelling, maar wij behouden ons het recht voor om vooralsnog wantrouwend te blijven, om de eenvoudige reden dat op een gegeven moment degenen, die zo geruststellend hebben gesproken, niets of niet veel meer te zeggen kunnen hebben, omdat de Rooms-Katholieke kerk, uit haar wezen een autoritaire kerk is waar bevolen en gehoorzaamd wordt en de generalissimus en de generaals nog niet geruststellend hebben gesproken. Ook hierin verschaft het boekje van professor Schepper in ruime mate inzicht.

H. B.

Aalderen het deed uitkomen was het nog maar zelden gezegd. We hebben het dan nu gehoord en we kunnen met voldoening constateren, dat de Kroon er niet naar heeft willen luisteren. Wat voor bezwaar zouden r.k. er tegen kunnen hebben in een toerwagen van een „anders denkende” ondernemer uit te gaan? Het leven zou vreselijk gecompliceerd worden als we daar nu ook al op moesten gaan letten. Zo denkt blijkbaar niet iedereen graag. Dat is ieders goed recht. Maar het getuigt van een vreemde mentaliteit, dat men deze vorm van „apartheid” serieus als argument aanvoert in een administratiefrechtelijk geding voor de Kroon.

Ss.

DE WERELD VAN GISTEREN

Vóór hij vrijwillig van het leven afscheid nam, schreef Stefan Zweig zijn herinneringen neer in een autobiografie „De Welt von Gestern”. Het boek is méér dan een beeld van de tijd tussen 1880 en 1940. Het is een weemoedige terugblik en een afscheid van een wereld, die Zweig ten einde wist. Voor de lezer ontvouwt zich een panorama van een tijd, die rustiger, statischer en gelukkiger scheen dan de onze. Zweig spreekt van „De wereld der veiligheid”. „De negentiende eeuw was er in haar liberaal optimisme eerlijk van overtuigd, dat ze de rechte en onfeilbare weg had betreden naar de beste wereld, die zich denken liet.” Bij het lezen van dit boek staan ons ook de aspecten van de eigen tijd scherper voor ogen: De dynamiek, de bedreigingen van alle kanten, het allerwege merkbare besef te leven op een vulkaan. De voortdurende dreiging van oorlog en ondergang verlamt bij velen de energie en doodt de levensvreugde. Wie kennis neemt van Zweig's boek doorleeft met Zweig dit weemoedig verlangen, naar terugkeer van vroegere, betere tijden. Toch rijst bij de critische lezer ook een vraag, n.l. deze: In hoeverre is iemand, die terugziet op het verleden in staat tot een objectief en zuiver oordeel? Bij onszelf nemen wij dikwijls de neiging waar onze kindjaren te idealiseren. De minder prettige herinneringen blijven op de achtergrond. Ieder volk kent een paradijsgeschiedenis of verhalen over een Gouden tijd.

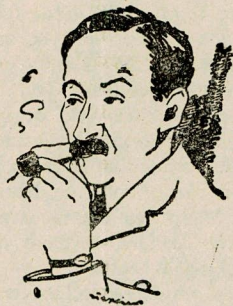
De Griekse dichter Hesiodus schreef over het Gouden Tijdperk:

„Zalig was die eeuw op aarde, steeds in vergenoegen rijk.
't Heil der vrome stervelingen was aan 't heil der Goën gelijk.
Niemand kende zorg of moeite; niemand vreesde voor gevaar.”

De nuchtere Stoïcijn Seneca wees er echter al op, dat, aangenomen, dat dit Gouden Tijdperk bestaan had, het voor de in het heden levende mens geen enkele betekenis meer had.

Prof. Jan Romein heeft indertijd in zijn rede „Het verguisde beeld” het volgende probleem aan ons voorgelegd: In hoeverre is het mogelijk van het verleden een objectief beeld te vormen, een eens en voor altijd vaststaand en waarheidsgetrouw beeld. Hij heeft hiertoe het beeld van de opstand der Nederlanden tegen Spanje aan een critisch onderzoek onderworpen en het bleek hoezeer iedere historicus bij zijn oordeel beïnvloed is door zijn tijd, milieu, levensbeschouwing, temperament, enz. Ook Zweig, geboren en getogen in het oude Europa, ontkomt hieraan niet. De periode tussen 1880 en 1914 had inderdaad vele gunstige aspecten, vergeleken bij de onze. Het was echter ook een tijd van toenemende sociale ellende. De strijd der arbeidersklasse voor een mens-

waardig bestaan nam steeds scherper vormen aan. De uitbuiting der koloniale volken bereikte een hoogtepunt. In Duitsland hekelde Nietzsche de schijncultuur, de bekrompenheid en achterlijkheid van het nationalistische keizerrijk. Niet alleen in het autocratische Rusland en Duitsland groeide het antisemitisme, doch ook in het z.g. democratische Frankrijk, waar het Dreyfus-proces grote opschudding veroorzaakte. Tegenover de humanitaire en sociale bewegingen wist het chauvinisme en militarisme stand te houden en een democratisering der maatschappij onmogelijk te maken. Het oude

Oostenrijk met zijn uiterlijke glans (door Zweig zo prachtig beschreven) wist zich te handhaven ten koste van een noodlijdende arbeidersklasse en een aantal Balkanvolken, die vergeefs poogden zich te ontdoen van het oude, feodale regeringsstelsel. Zweig ziet ook wel vele ongunstige kanten van de oude maatschappij. Was de „wereld van gisteren” gelukkiger? Het is duidelijk, dat een bevestigend of ontkennend antwoord zonder meer hier niet mogelijk is. Een maatstaf ter beoordeling ontbreekt. Geluk en ongeluk zijn gevoelens, psychische reacties, die zich niet laten meten. Het was een tijd van grote tegenstellingen, waarin de haarden gevormd werden van de eerste wereldbrand. De eerste grote oorlog was in zekere zin een demasqué van wat er in het duister, achter de schermen, gevormd en gegroeid was. De neiging van de ouder wordende mens het verleden te idealiseren is psychologisch verklaarbaar. Men verzet zich tegen het nieuwe, dat men slechts met moeite kan aanvaarden, omdat het niet past in het oude, vertrouwde wereldbeeld. Het gevaar bestaat evenwel, dat men gebannen blijft binnen het droombeeld van een verleden, dat slechts in de fantasie bestaat. Wie het verleden beziet met de weemoed van een romanticus, ontgaan de ware aspecten en mogelijkheden van de eigen tijd. Zeker is, dat onze huidige samenleving gecompliceerder en dynamischer is dan die aan het begin van onze eeuw. Wij leven in een zeer moeilijke tijd, niemand zal dit ontkennen. Toch moeten wij stelling nemen tegen een onverantwoord cultuurpessimisme, dat reeds na de eerste wereldoorlog bij velen in de mode was.

Spengler vergeleek de cultuur bij het leven van een plant, waarbij een bloeitijd en een vruchttijd valt waar te nemen, welke door de dood gevolgd worden. Iedere cultuur volgt wetmatig eenzelfde proces met een hoogtepunt en een onherroepelijk einde, zo meende hij. Deze opvatting is even eenzijdig als die van hen, die van de overtuiging uitgaan, dat het aardse paradijs (b.v. in de vorm van een klasselose maatschappij of een duizendjarig rijk) moet komen. Het is een kortzichtige vereenvoudiging van een proces, dat niemand in zijn geheel kan overzien. De geschiedenis is niet gebonden aan dezelfde wetmatigheden, die voor een plant of een dier gelden. Niemand kan het complex van krachten overzien, dat onze maatschappij en cultuur voortstuwt. Er is geen reden voor een fatalistisch pessimisme. De grote bloeiperiode van het Romeinse keizerrijk onder Augustus werd voorafgegaan door een tijd van verwarring en burgeroorlogen. Ook tegen opvattingen, dat iedere oorlog onvermijdelijk is, moet de humanist stelling nemen. Churchill sprak in zijn memoires over de afgelopen oorlog als een „onnodige oorlog.” Op een onlangs gehouden congres van historici sprak de Amerikaan Dr. Fried, die werkzaam was geweest bij het Tribunaal in Neurenberg, deze mening uit: „De onweerlegbare, gedocumenteerde feiten bewijzen met overgrote duidelijkheid, dat de oorlog van Hitler en de zijnen, zorgvuldig voorbereid **mensenwerk** was.” Iedere tijd heeft zijn pessimistische profeten. In 1774 schreef Sir Horace Walpole: „Wat mij betreft, ik ben overtuigd, dat het met Europa gedaan is.” William Pitt, de grote Engelse tegenstander van Napoleon riep in 1800 uit: „Om ons heen is nauwelijks iets anders te bespeuren dan ruïnes en wanhoop.” Een halve eeuw later beweerde Disraeli, dat Engeland geen toekomst meer had. Niettegenstaande deze bewering volgde een lange bloeiperiode. De jonge koningin Victoria van Engeland schreef in een brief: „Ik voel een onzekerheid in alle bestaande dingen — onzeker, zoals nu eenmaal alle menselijke zaken zijn — die ik nooit tevoren heb gevoeld.” Een eeuw later gevoelen wij eenzelfde onzekerheid. De na-oorlogse tijd is een overgangstijd, zo zegt men. Is niet iedere tijd een overgangstijd? Wij leven in een bewogen, dynamische tijd, waarin oude cultuurvormen en maatschappijen te gronde gaan. Het nieuwe kan echter slechts groeien, wanneer het oude sterft. „Sterft gij oude vormen en gedachten” zegt de dichteres. Ons ideaal kan nimmer zijn een absoluut statische samenleving, een duizendjarig rijk, waarin ieder zijn onveranderlijke plaats heeft en de cultuur van eeuw tot eeuw dezelfde vorm; waar alles blijft op het niveau, waarop het eens en voor altijd is gekomen. Evolutie vóóronderstelt strijd. „Strijd is de vader van alle dingen” zei de

De wereld van gisteren

Griekse wijsgeer Heraklitus reeds. In deze wereld van strijd verkondigt het humanisme een nieuwe geestelijke en maatschappelijke taak en een nieuw geloof in de mens en de wereld van morgen. Het humanisme is zich bewust van het zinloze, redeloze en chaotische in de natuur en in de geschiedenis. Het weet echter ook van de schepende, vernieuwende krachten, die in de natuur en de mensheid werken. In een levend organisme en ook in onze maatschappij wekken ziekten meest zelf de krachten tot genezing.

Het leven van ieder mens is steeds weer een losbreken uit een oud en vertrouwd verleden. Wij moeten verder naar een onbekende toekomst: Het verleden is niet te bestendigen. Onze wereld is er één van tegenstellingen. Haar wezen is beweging, dynamiek, dialectische ontplooiing. Geen ontwikkeling, geen periode is zonder meer goed of slecht te noemen. Wij herinneren hier aan Goethe's woorden: „De ontwikkeling van de mensheid is wellicht op miljoenen jaren berekend. Maar laat de mensheid bestaan zo lang ze wil, het zal haar nimmer aan hindernissen ontbreken, die haar last zullen veroorzaken en nooit aan allerlei noden, opdat ze haar krachten zal ontwikkelen.”

P. KRUG.

De NIEUWE STEM

Het Juli/Augustus-nummer van De Nieuwe Stem bevatte o.a. artikelen van Prof. Wertheim en T. H. Thung over technische hulp aan laagontwikkelde landen, van H. de La Fontaine Verwey over Michelet, van A. Lehning over Korea, van Prof. Kohnstamm over het (beruchte) onderwijsrapport van de Fundatie Werkelijk Dienen, van H. Schulte Nordholt over oprichtingscongres te Venetië van de Société Européenne de Culture.

In het September-nummer bespreekt Mevr. A. Romein-Verschoor de studie van Simone de Beauvoir: *Le Deuxième Sexe*. Ph. de Vries schrijft over de historicus Strachey, terwijl het eerste gedeelte van een novelle van Joh. Fabricius en het slot van S. Vestdijk's *Ivoren Wachters* opgenomen werden.

HET LEDENTAL VAN HET HUM. VERBOND

1946 — oprichting

1 Januari	1947	— 2.850
1 Januari	1948	— 3.500
1 Januari	1949	— 4.350
1 Januari	1950	— 5.134
23 September	1950	— 5.968

Gedicht en Lezer

IN SOMMIGE gedichten van Ed. Hoornik vindt men eigenaardige gedachten-sprongen, die de indruk kunnen wekken alsof hij moedwillig een loopje neemt met de beperkingen, gesteld door tijd en plaats. Het ene moment beschrijft hij een persoon van buiten af, het volgende blijkt hij er geheel mee samengevallen; hij vertelt een voorval uit het verleden in de verleden tijd, om onmiddellijk daarop in het midden te laten, of het zich toch niet in het heden voltrekt. Is dit willekeur, moedwil, of de lust om eens anders te doen dan gewoon? Het lijkt er niet op. We hebben hier wel degelijk te doen met een uiting die samenhangt met een wezenstrek van deze dichter. Op bepaalde ogenblikken schijnt het hem namelijk toe, dat de nadrukkelijke scheiding tussen ik en buitenwereld wordt opgeheven, in de momenten van zijn ontroering namelijk stroomt hij uit naar het andere, wordt en is hij dat andere. Hij vereenzelvigd zich dus met de dingen buiten hem en zijn gedachten-sprongen zijn een middel om in het gedicht het uitstromen, het verwijlen en de terugkeer voelbaar te maken. Bij een geaan een vroegere levensfase, zich daar zo inleeft, dat deze weer als een werkelijkheid in hem aanwezig lijkt te zijn.

Laten we echter de dichter even op de voet volgen. Het aanknopingspunt voor de herinnering wordt gevormd door een poort; de dichter heeft daar als kind gespeeld en hij weet nog, dat hij daar eens aangesproken werd door een vreemdeling, die hem vroeg of Rembrandt hier gewoon had en die, de kunstenaars-aanleg in het kind herkenkend, hem zeide, dat hij op Rembrandt leek.

Dat is het begin van de herinnering, de rest is vaag zichtbaar en slechts ongrijpbaar aanwezig (vandaar het beeld: in 't schijnsel van de waterspiegel drijft de voren); het was in de tijd, toen hij 's middags met een schepnet in de weer was, maar 's avonds bij het spel om de Westertoren iets van de onrust voelde, die de puberteit kenmerkt. En plotseling ziet hij de stad weer, zoals hij die toen zag, donker, geheimzinnig onder de sterren, en in zijn hart leeft opeens weer het onuitsprekelijk verlangen en de woordeloze trots om deze stad. Hier heeft nu de volkomen vereenzelviging plaats. Wat er verder voorviel, wordt verteld alsof het zo juist gebeurd is: vader die hem vraagt, wat hij worden wil en de schrik van de jongen, die zich op een geheime wens betraapt voelt.

Zo geeft dit gedicht het bewust worden van een roeping en het doet dit niet op een afstand, maar als een onmiddellijke belevenis en tevens vertegenwoordigt het één der wijzen waarop Hoornik zijn gelofte, „eens te zullen dichten van deze stad”, gestand doet.

AMSTERDAM.

*In deze poort heb ik als kind gespeeld;
een vreemde vroeg: — Is Rembrandt hier geboren? —
Ik knikte maar; hij heeft mijn haar gestreeld:
— Je kon zijn zoon zijn —, klonk het in mijn oren.*

*Op elke gracht staar ik naar 't zelfde beeld:
in 't schijnsel van de spiegel zwemt de voren;
de knaap, die 's middags met het schepnet speelt,
wordt 's avonds ouder bij de Westertoren.*

*Er fladd'ren duiven; donker drijft de stad;
de sterren hangen boven steen en water;
aan oude muren sterft het klimopblad.*

*— Wat wil je worden? —, vroeg vandaag mijn vader,
ik keek van 't boek op, voelde mij betraapt,
dat ik wou dichten van die stad, eens, later*

Uit: „Requiem”.

ED. HOORNIK (geb. 1910).

Een Protestants dagblad over ons Echtscheidingsrapport

In een van de grootste dagbladen stond een artikel over ons echtscheidingsrapport in alle edities, zodat het tot in de verste uithoeken van het land gelezen kon worden. Ook de redactie van de „Nieuwe Provinciale Groninger Courant” las het.

16 Augustus 1950 geeft ze een inleiding over haar opvatting van het huwelijk, wijst op ons rapport, geeft dan een inderdaad lang citaat uit bovengenoemd artikel en besluit met haar lezers te wijzen op de „Diepe kloof” tussen haar en onze opvattingen (met politieke bijbedoelingen??)

Wij citeren op onze beurt het laatste deel ervan, dat bestaat uit een fragment van het geciteerde artikel en het commentaar van de Nw. Prov.

„Het zal duidelijk zijn, dat het onontbindbaar verklaren van het huwelijk voor de humanist principieel niet aanvaardbaar is (vet gedeelte van redactie Nw. Prov.) Want als de menselijke waarden, persoonlijkheid, menselijke waardigheid en het verantwoordelijkheidsbesef, waarop het huwelijk en het gezin rusten, ontbreken, is het onzedelijk een dergelijke band met dwang in stand te houden en is het juist voor de humanist een zedelijke eis, een dergelijke verbintenis, die „ernstig

ontwricht” is, te ontbinden, omdat een ontwricht huwelijk deze waarden, in plaats van ze te bevorderen, juist zou schaden.”

Het is een lang maar een leerzaam citaat. Wat de Heilige Schrift ons omtrent het huwelijk leert is voor de humanist principieel niet-aanvaardbaar. Tegenover het ootmoedig belijden: is een inzetting Gods, stelt hij in hoogmoed zijn: een schepping van het menselijk vermogen. Tegenover het Woord en Bevel van Christus zijn brute ontkenning en ongehoorzaamheid, om voor het Woord Gods te buigen. En dit meent hij, heft het huwelijk op hoger plan dan „de opvatting van de christen.” (waar staat dat?) Is dat zo? Geenszins. Want hij slaat het vaste fundament weg waarop het huwelijk en het gezinsleven steunt. Hij grondt de duurzaamheid der echtverbintenis in de mens zelf, in diens persoonlijkheid, waardigheid en verantwoordelijkheidsbesef. Dat is drijfzand. Zo openbaart zich hier weer de principiële beginstelling, de antithese tussen de inhoud van ons Christelijk belijden en het standpunt van de humanisten. Men heeft ons wijs willen maken dat hier een

vruchtbare synthese mogelijk was. (Wie was zo onnozel?) Men ziet hoe diep en onoverbrugbaar de kloof in werkelijkheid is, die de Christen scheidt van de humanist.”

Het is een lang, maar een leerzaam citaat, want het leert ons dat men in deze streng-protestantse hoek geen oog schijnt te willen hebben voor de oprechtheid van ons standpunt en de ernst waarmee ook over zaken van huwelijk en echtscheiding door ons buitenkerkelijken, niet-Christenen, humanisten, gedacht wordt.

Over uitdrukkingen als „in hoogmoed”, „brute” (ontkenning), „ongehoorzaamheid” willen we het nu tegenover een redactie, die zo „ootmoedig belijdt”, dat onze opvatting over het huwelijk „drijfzand” is, maar niet hebben, gedachtig aan het woord uit de Jacobusbrief (4, 16) „maar nu roemt gij in uwen hoogmoed; alle zodanige roem is boos.”

Alleen hebben we de hoop dat de lezers van de „Nw. Prov. Gron. C.” (en die schijnen vaak lang niet oncritisch tegenover deze redactie te staan!) in elk geval wel een enkel ogenblik de inhoud van de laatste alinea van het citaat uit het geciteerde artikel tot zich hebben laten doordringen. Dan zullen zij ons een weinig beter begrijpen. En verder? Och, Boutens zei het reeds:

„En 't licht waarvan mijn ogen branden
Welt uit bezit dat gij niet weet.”

G. STELLINGA.

Nogmaals:

DE EED

Wij lezen in „De Hervormde Kerk” van 26 Augustus 1950 van de hand van Ds. G. A. Alma een artikel „Wat is een eed?”, waaruit wij het volgende aanhalen:

„De eed is een religieuze handeling, waarbij men de alwetende en heilige God tot getuige aanroeft voor de waarheid van wat men verklaart of belooft. De mens roept God aan. God weet alles, kent de situatie, waarin ge verkeert; heeft Uw handelingen gezien, de gesproken woorden gehoord. De alwetende God wordt door de mens aangeroepen. Er komt als 't ware een verbinding tot stand tussen God en mens, tussen de alwetende en heilige God en de kleine, zondige mens. De waarheid, ja de waarheid alleen verklaart, belooft en getuigt de mens. Het is wis en waarachtig waar. Er kan niet meer getwijfeld worden. God is getuige. Hij ziet het hart van de mens aan.”

„Hij, die de eed aflegt, ziet duidelijk in, hoe de alwetende God getuige is van wat in zijn binnenste omgaat. God weet of er overeenstemming is tussen denken en zeggen. Hij zal bijstaan en helpen, indien de mens de waarheid spreekt. Daarentegen zal hij straffen, indien onwaarheid wordt gesproken.

Met het zweren gaat de overtuiging gepaard, dat God de meinedige straft. Hier valt ook te denken aan het woord uit Hebreëen 6:16; want mensen zweren bij wie hoger is en de eed dient hun tot bekrachtiging, als einde van alle tegenspraak.”

Wij hebben op dit betoog niets af te dingen. Maar we trekken wel een conclusie, waar de schrijver — in het verband waarin hij schreef: volkomen begrijpelijk — niet aan toegekomen is; de conclusie namelijk, dat een wetgeving onwaarachtig is en de mens tot onwaarachtigheid aanspoort en drijft, wanneer zij er toe strekt mensen, die niet religieus zijn als nodig zou zijn om de eed als een religieuze handeling te kunnen waarderen, die niet in een persoonlijk God geloven, zich niet in een persoonlijke relatie („verbinding”) met God weten te staan en niet aan een de meinede straffende, zomin als aan een in het algemeen straffend God geloven, tot eedsaflegging te dwingen.

Wij zeiden het reeds: ds. Alma is begrijpelijker wijze in zijn artikel van een beschouwing van het eedsvraagstuk vanuit deze gezichtshoek niet toegekomen. Wel zeer zouden wij ons echter verheugen, wanneer hij spoedig gelegenheid zou vinden ook aan deze kant van de zaak de dringend nodige aandacht te geven. Wij zouden menen, dat hij en wij het op die punten eens zouden kunnen zijn!

W.

Het gesprek

Op 22 en 23 September werd te Oosterbeek een conferentie gehouden, uitgaande van het Nederlands Gesprek Centrum, dat tot doel heeft bij de voornaamste in het Nederlandse volksleven aanwezige richtingen en groepen een beter inzicht in en een vollediger begrip voor de wederzijdse standpunten en opvattingen te bevorderen, opdat daardoor de eenheid en verscheidenheid, welke in het Nederlandse volksleven worden aangetroffen, beter beseft en juistere gewaardeerd worden.

De strekking van dit gesprek tussen aanhangers van verschillende levensbeschouwelijke richtingen is allerminst om de aanwezige verschillen te verdoezelen, zoals duidelijk ter conferentie bleek, maar om begrip voor het andersgeaarde te wekken, en te peilen of en in hoeverre op bepaalde praktische gebieden samenwerking mogelijk is.

De discussies over verschillende onderwerpen werden ingeleid door Prof. Dr. Ph. Kohnstamm (Philosophie en Geloof), Dr. J. P. van Praag (Geloof en Zedelijkheid), Prof. Dr. J. H. Bavinck (Idealen van Opvoeding) en Prof. Dr. B. van Bilsen (Neutrale Staat?).

IN HET OOG VAN ANDEREN

Uit het Weekblad van de Nederlandse Protestantenvbond, van 22 Juli 1950:

Het Hum. Verbond is, zo zouden wij het kunnen uitdrukken, een concentratie van ethisch-gezinde principieel-onkerkelijke mensen; het kan naar ik meen op het predicaat „humanistisch” inderdaad aanspraak maken. Want „humanist” in de ruime zin van het woord mag hij zich noemen, die in de mens en in het mensenleven belang stelt en zijn medemensen een warm hart toedraagt. Daarin zit al een zekere levenshouding opgesloten, een gevoel voor goed en kwaad, voor recht en onrecht, voor zedelijke normen; en uit dat gevoel bij een groep buitenkerkelijken is het Humanistisch Verbond ontstaan.

Op de zedelijke waarden, de zedelijke normen, komt het aan. Die moeten, ook volgens het Verbond, vaststaan, en door de mens worden gehandhaafd, nageleefd. Zo wordt dan ook in de „beginselverklaring” van het Verbond van de mens gesproken als „de drager van een niet aan de persoonlijke willekeur onderworpen normgevoel en de schepper van geestelijke waarden”. Dit is in elk geval een positieve gedachte, die ook christenen van elke denominatie aanvaarden. Nog wat meer gedurfd gezegd: zij zijn de uitdrukking van een zekere „gelovigheid”. Want het aannemen van een norm, die zich boven de mens verheft, betekent immers, dat men die norm **absoluut** acht, d.w.z. in de wisselende levensomstandigheden steeds evenzeer geldend — ook wanneer het zich onderwerpen aan die norm tegen onze eigen directe belangen (of wat wij daarvoor aanzien) mocht ingaan. Het reiken naar het absolute draagt altijd iets van een religieus element in zich. Maar het Humanistisch Verbond, dus de humanist van **dit** type, wil principieel niet verder gaan dan tot de erkenning van de vastheid der zedelijke normen; hij aanvaardt niet de consequentie, die gelovigen van alle godsdienstige richtingen daaruit trekken: de consequentie, dat die absolute en boven de mens verheven norm dan ook niet **uit** de mens kan zijn, maar wel uit een bovennatuurlijke (boven de natuur verheven) macht; zij het dan dat deze zich **in** de mens weerspiegelt.

En ten slotte dit: ook dit geseculariseerde humanisme van het Hum. Verbond heeft een verwantschap met de stoïsche wijsbegeerte, zo goed als zijn twee voorgangers in vroegere eeuwen. Maar het verschil tussen de drie ligt hierin, dat het humanisme van de Renaissance tevens sterk van christelijke en bijbelse waarheden was doortrokken, dat het Verlichtingshumanisme die waarden liet schieten en deels (bij Rousseau e.a.) de optimistische anthropologie van de Stoa daartegenover mateloos overdreef; en dat het humanisme van het Humanistisch Verbond deze laatste fout tracht te vermijden

en de zedelijke zwakheid van de mens als een realiteit erkent. Wat het beoogt, is het „hoog houden van de menselijke waardigheid” door de vaste zedelijke norm. Het stelt het „humanum”, de menselijke aard, tegenover het **animale**, de a-morele natuur van het dier — en niet meer (zoals de oude humanisten als Pico en Erasmus en zovele andere deden) tegenover het „divinum”, de goddelijke macht, voor welke immers in dit stelsel geen plaats is.

In De Nieuwe Eeuw van 19 Augustus jl. schrijft C. F. Pauwels O.P. o.a.:

Ondergetekende heeft onlangs de vraag opgeworpen, of het ook geen tijd werd de mogelijkheid van een gesprek met het humanisme te onderzoeken, in plaats van daarmee voortdurend te blijven debatteren; en op de pas gehouden studiedagen van de St. Willibrord Vereniging op Drakenburg viel P. Witte S.J. hem bij. Het kan misschien nuttig zijn uiteen te zetten, in hoever de basis, waarop zo'n eventueel gesprek met het Humanisme gevoerd zou kunnen worden, van het godsdienstig gesprek met het ge-

lovig Protestantisme verschilt.

Wij zouden in het geloof moeilijk een basis kunnen vinden voor een gesprek. Die zou veel meer moeten liggen in een gemeenschappelijke eerbied voor de menselijke rede en voor onze menselijke geest met zijn vele vermogen en indrukwekkende prestaties.

Deze eerbied bestaat bij ons Katholieken, ook al is zij door meer voorbehoud beperkt dan bij de humanisten. Een gesprek is dus mogelijk, vooral nu de huidige wijsgerige en wetenschappelijke opvattingen weer sterk verschillen van het dikwijls botte rationalisme en positivisme van de vorige eeuw. Maar die basis is toch nooit zo mooi en goed als de geloofsbasis, waarop ons gesprek met gelovige Protestantisme is opgebouwd.

Dit gesprek zou dus nooit een geloofsgesprek en misschien niet eens een godsdienstig gesprek kunnen zijn, 'n dubbel verschil dat wij niet moeten verdoezelen. En toch zou het o.i. een grote vooruitgang zijn, als wij ook tegenover het Humanisme een punt zouden zetten achter de periode van het steriele debat, waarin alleen het scherpzinnig vernuft een taak kan vervullen, en ons gingen voorbereiden op de ontmoeting met de humanistische mens, met wie wellicht zeer boeiend en vruchtbaar te praten valt.

Opvoeding tot misverstand

Enige tijd geleden hebben verscheidene bladen geschreven over de levenslessen voor grotere jongens en meisjes door de priester G. P. J. van der Burg uitgegeven onder de titel „Onze grotere jeugd aan Christus”. Er is toen vooral gewezen op de bekrompen en mufte geest van het boek ten aanzien van de kleding en de vrije lichaamsbeweging in licht en lucht.

Het is niet de bedoeling daarop nog eens terug te komen, te meer, omdat, naar gebleken is, van rooms-katholieke zijde eveneens in afkeurende zin kritiek wordt uitgeoefend op het werk van deze priester. Maar Van der Burg's boek bevat op tal van andere punten lessen aan de rijpere jeugd. Voor zover het daarbij gaat om de zuivere geloofsleer is er geen reden er in Mens en Wereld over te schrijven. De houding echter die de schrijver aanneemt tegenover andersdenkenden en hun levenswijzen dwingt ons tot een enkel woord. Wij vinden n.l. in zijn lessen niet een uiteenzetting over de levenskijk van de niet-rooms-katholieken en een principiële bestrijding ervan. Hij volstaat met insinuaties, die de geest van de aan hem toevertrouwde kinderen bederven. Zo wordt b.v. op blz. 284, de openbare school in het volgende licht gesteld: „Een meisjesgeek kan nooit z'n handen thuis houden. Hij zal een meisje aangrijpen, vasthouden, als 't maar half kan tegen haar aanleunen. (Merk maar eens op, als in een gemengde

klas de onderwijzer iets laat zien van af de lessenaar. Meerdere jongens dringen de meisjes op en hangen liefst over haar heen.)” Terwijl allerwegen door voortreffelijke en vooraanstaande figuren uit de verschillende levensbeschouwelijke groeperingen van ons volk gepoogd wordt wederzijds begrip te wekken en elkaar rechtvaardig te beoordelen, schrijft de Heer van der Burg (blz. 186): „Tot slot komt er een waarschuwing, die je eigenlijk wel kent: geen te gemeenzamen omgang hebben met niet-Katholieken. Nu we 't over de burens hebben, mag dat waarschuwingsbordje zeker wel geplaatst worden.” En: „niet „te” veel omgang, geen intieme vriendschap aanknopen, er niet „over den vloer liggen.” Waaron niet? Omdat dat gevaren voor jou meebrengt. Gemakkelijk neem je iets over van hun dwaalbegrippen op gebied van geloof en zeden.” En over een dienstbetrekking bij andersdenkenden luidt het: „Die mensen staan altijd tegenover je in een geest van niet-begrijpen. Ze stellen heel terloops vragen, waarop je geen antwoord kunt geven.”

In een dergelijke geest handelen deze lessen voor de jeugd over de nationale gemeenschap waarin de rooms-katholieke jongens en meisjes leven. Er zou daaromtrent nog veel meer uit het boek zijn aan te halen. Er blijkt nog wéér eens uit hoe gebrekkig de opvoeding in rooms-katholieke kring kan zijn ten aanzien van het algemene geestelijke leven en de realiteit daarvan in 1950. De gevolgen van zulk een opvoeding zijn slechts misverstand, onwetendheid en geestelijk onrecht.

NIEUWS Uit en Om het Humanistisch Verbond

INLEVERING VAN PASMUNT

Wil men er aan denken vóór 15 November eventuele spaarbusjes van het Humanistisch Verbond bij de penningmeester van de Gemeenschap in te leveren in verband met het ongelukkig worden van oude kwartjes en stuivertjes?

EINDHOVEN.

Door de plaatselijke afdeling van Humanitas en de plaatselijke gemeenschap van het H.V. is te Eindhoven een geestelijk-sociaal adviesbureau opgericht, dat zich ten doel stelt advies en bijstand te verlenen in gevallen van geestelijke en materiële moeilijkheden onder buitenkerkelijken. Aan het bureau zijn verbonden een geestelijk-sociaal werkster, een psychiater, een raadsman en een jurist.

DEN HAAG.

Op 10 October is in Den Haag een cursus voor scholing van vrijwillige maatschappelijke werkers aangevangen.

Dr. G. STUIVELING.

Door B. en W. van Amsterdam is Dr. G. Stuiveling, tweede voorzitter van het H.V., benoemd tot docent met een bijzondere leeropdracht in taalbeheersing aan de Gemeentelijke Universiteit. Doel der leeropdracht is hen, die later uit hoofde van hun beroep in het openbaar zullen moeten spreken of schrijven, op het oordeelkundig gebruik van de taal voor te bereiden.

H.J.G. DEN HAAG

De afdeling Den Haag hield op Donderdag 21 Sept. een „Openbare openingsavond van het Winterwerk”.

Voor een gehoor van plm. 40 personen gaf Harry Lips een korte maar verhelderende uiteenzetting over de positie van de jongeren in onze tijd en de taak van het Humanisme.

De kern van zijn betoog was deze, dat de Humanist niet voorbij mag gaan aan de nood van onze tijd, doch met open oog voor de geestelijke en sociale ellende, een geestelijk verantwoordde houding moet trachten te vinden. De plaats van de Humanist is midden in het volk.

Wil Olthoff sprak hierna over: „Het jongerenwerk en hun verantwoordelijkheid”.

Na een korte pauze en wat discussie, besloot de voorzitter met een woord van dank aan de beide sprekers en een overzicht van het nieuwe program.

Verschillende aanwezigen gaven zich op als lid of belangstellende.

REGIONALE OMROEP NOORD

Dinsdag 14 November om 19 uur zal G. Stellinga in het Fryske Programma van de Regionale Omroep Noord (188 m.) een humanistische toespraak houden.

De uitzending wordt omlijst met muziek en duurt tot 19.15. Het onderwerp is: „In libbene Mienskip”.

Van tijd tot tijd zal men in dit programma humanistische toespraken kunnen beluisteren. De heer S. Bouma verzorgde deze zomer de eerste uitzending in humanistische geest.

De Zomerkampen 1950

JONGERENKAMP 29 JULI—5 AUG.
TE RIJSSEN

Wederom mogen we met grote voldoening terugzien op het Jongerenkamp te Rijsen. De prachtige West-Twentse streek met zijn rijk gevarieerde natuurschoon blijft een geliefkoosde plek voor hen, die er een week echt uit willen zijn. En dat zijn we geweest.

Het zou te veel zijn, de belevingen van alle dagen te releveren, want zo'n week buiten is een week van intensief leven en genieten. Enkele hoogtepunten mogen echter niet onvermeld blijven, b.v. de heerlijke tocht naar Enschede met een bezoek aan het prachtige stadhuis en het museum. Vooral het „Los Hoes”, een oude Saksische boerderij, genoot bijzondere aandacht.

Een heerlijke dagtocht werd gemaakt door het West-Twentse landschap.

Mooie momenten waren de avonden: o.a. een uitstekende Olympusavond; een geïmproviseerde kunstavond met gramfoonmuziek, declamatie en zang van de „Riessense Zanggirls” vormde ongetwijfeld een hoogtepunt.

Prettig was, dat het C.B.-lid, Harry Lips van zijn belangstelling blijk gaf en een interessante inleiding hield.

De sfeer in 't kamp was uitstekend. Ieder werkte mee de kampweek te doen slagen. Het is daardoor een mooie week geworden van vreugde en bezinning, van vriendschap en gemeenschapszin.

Het kampvuur vormde een prachtig slot. Stil stonden of zaten daar zestig jonge mensen om het langzaam oplaaiende vuur, geen woord werd gesproken, ieder was met zich zelf bezig en nog eenmaal passeerden de afgelopen dagen de revue. Nogmaals beleefde ieder die merkwaardige sfeer van echte vriendschap, die in zo korte tijd gegroeid was.

Een kort sluitingswoord van Tim en allen gingen in volkomen stilte naar hun tenten. Een fijne kampweek was voorbij, maar de herinnering eraan namen we allen met ons mee.

Is de CONTRIBUTIE werkelijk hoog?

Soms hoort men wel eens de klacht, dat onze contributie, die men overigens naar eer en geweten zelf vaststellen mag, hoog zou zijn. Vergelijkt men ze echter met die van andere organisaties, dan valt het nogal mee. Zo zijn er kerkgenootschappen en (in elk geval voor de oorlog) vakbonden, die 1 % van het salaris vragen als contributie.

Een opklimmende schaal legt bijv. de Ned. Herv. gemeente te Leeuwarden bij haar kerkelijke belasting op. Voor hen, die uit traagheid of uit een gevoel van „zo is het me welletjes” onze schaal niet geheel volgen, maar het wel zouden **kunnen** doen, plaatsen we naast de heffing 1949 van deze kerk, de vergelijkbare contributie voor ons Verbond:

Inkomen van:

f 700 ...	f 2,—
f 1200 ...	f 4,80
f 1900 ...	f 11,40
f 2400 ...	f 19,20 (H.V. f 5,—)
f 3200 ...	f 32,— (H.V. f 11,—)
f 4400 ...	f 55,— (H.V. f 17,—)
f 6000 ...	f 90,— (H.V. f 26,—)
f 8000 ...	f 132,— (H.V. f 38,—)
f 10000 ...	f 175,— (H.V. f 50,—)

enz.

Brengt U het bedrag van Uw contributie nu dadelijk op het bedrag, dat U **kunt** betalen?

En..... wint U eens een lid?

Hum. Jongeren Gemeenschap

Op 21/22 Oct. a.s. wordt in het Meenthuis te Blaricum een weekend gehouden van de Hum. Jongerengemeenschap. De kosten bedragen plm. f 1,50 p. p., ieder brengt zelf voor alle maaltijden brood mee.

De agenda is als volgt:

Aankomst tussen 17.— en 18.— uur.

18.— uur: Opening, maaltijd, vergadering, thee drinken, avondwandeling.

Zondag.

7.— uur: Opstaan.

8.— uur: Ontbijt.

10.— uur: Voortzetting vergadering, indien tijd over wandelen.

13.— uur: Maaltijd.

14.— uur: Bonte middag.

± 17.— uur: Sluiting en vertrek.

Opgaven worden ingewacht bij het secretariaat: Sleedoornstr. 106, Den Haag.

De motor draait . . .

Het winterseizoen is weer begonnen. En daarmee de taak van deze rubriek om verslag te geven van het vele werk, dat, centraal en in de gewesten en gemeenschappen, wordt verricht. Mogen we daar dan maar meteen mee beginnen? Bij het begin van ieder nieuw seizoen kijk je weer met enige nieuwsgierigheid uit, hoe zal het gaan, een goede start of een laks begin? Natuurlijk ligt dat wel eens verschillend in de diverse delen van het land, maar toch, enige algemene dingen vallen er als regel wel te zeggen. Dan moeten we zeggen, dat het begin zeker dit jaar bemoedigend is in verschillende gemeenschappen. We hebben niet voldoende gegevens om een overzicht te kunnen geven, maar hier volgen enige cijfers: Hilversum belegde een propaganda-bijeenkomst met 130 à 140 mensen, Mevr. A. Romein-Verschoor en H. Lips spraken er, Groningen had op de eerste bijeenkomst plm. 60 mensen, H. Lips sprak er over „Mens tussen Aarde en Hemel”, Zwolle heeft reeds twee bijeenkomsten achter de rug, het bezoekersaantal was resp. 50 en 60, een belangrijk hoger aantal dan men het vorig seizoen als regel had. Op de eerste bijeenkomst te Soest waren plm. 50 mensen, terwijl ook Deventer zijn eerste bijeenkomst met dit aantal begon. Natuurlijk daar zal ook wel wat tegenoverstaan, er zullen ook wel gemeenschappen zijn, die minder succes hebben gehad bij hun eerste optreden in het nieuwe seizoen, we zouden hier zelfs wel een enkele naam kunnen noemen, maar er is ook nog iets anders, dat op de mogelijkheid van een goede wintercampagne wijst en dat zijn de winterprogramma's van de vele gemeenschappen, die we onder ogen hebben gehad. Dat haast al onze besturen het hebben aangedurfd om met een, meestal vrij omvangrijk, winterprogramma voor de dag te komen, dat bewijst dat ook zij rekenen op een groeiende belangstelling voor ons Verbond, een verwachting, die dan ook inderdaad wordt gestaafd door het steeds groeiende aantal van onze leden. Een organisatie, die jaarlijks groeit met 20% van het ledental is, op dit gebied, kerngezond. Daarom, lezers van deze rubriek, dit winterseizoen gaat een goed seizoen worden voor ons werk, de motor zal weer op volle toeren draaien, doet gij ook mee?

Kaderdagen.

Met de groei van het Verbond wordt de behoefte aan geestelijk-geschoold kader steeds groter, daarom zal de betekenis van de kaderscholing (een lelijk woord voor een goed ding) ook groter worden. Dit jaar zal een belangrijke uitbreiding plaats hebben, we zullen deze dagen n.l. niet zoals vorig jaar beleggen in 4, maar in 8 plaatsen. De onderwerpen, die dit jaar stellig een grote aandacht in onze kringen zullen vragen zijn: Humanisme, Religie en Christendom; en

Humanisme en Oorlog. Daarom zijn ze ook tot onderwerp van bespreking op de kaderdagen gemaakt. Alvorens we een overzicht geven van de eerste serie bijeenkomsten op Zondag 19 November, eerst iets over bedoeling en opzet van deze dagen. Het woord zelf zegt al iets, het zijn kaderdagen. Echter niet in deze zin, dat wij van boven af zouden willen uitmaken wie daar nu wel of niet toe behoort, eigenlijk is het gebruik van zo'n woord helemaal niet zo aanbevelenswaardig. Wel moet men er rekening mee houden, dat op deze dagen, die overigens dus voor alle leden openstaan, nu eens wat dieper op de zaken wordt ingegaan dan op een gewone Zondagmorgen- of cursusbijeenkomst het geval is. Men begrijpe het goed, voor het volgen van deze bijeenkomsten is het heus niet noodzakelijk, dat men een hogeschool of zelfs een middelbare heeft gevolgd, waar het op aan komt, dat is dat men over een behoorlijke belangstelling beschikt voor vraagstukken van geestelijke aard en dat men als gevolg van deze belangstelling niet voor de eerste maal met de genoemde problemen kennis maakt. Ieder weet nu zelf wel of dit iets voor hem is of niet. Juist omdat het kaderdagen zijn, spreekt het vanzelf, dat we in ieder geval een zeer groot deel van onze bestuurders op deze bijeenkomsten verwachten, zij zijn het toch in de eerste plaats, die in staat moeten worden geacht het Humanisme en het Humanistisch Verbond te kunnen verdedigen en als men iets wil verdedigen, moet men het eerst begrijpen. De werkmethode van deze dagen wordt zo, dat de inleiders 'smorgens tot plm. 11.15 uur hun onderwerp verdedigen, daarna hebben sectievergaderingen plaats, waar vragen en opmerkingen worden geformuleerd, 's middags heeft dan de discussie plaats. De bijeenkomsten op 19 November zijn als volgt:

Middelburg: Dr. I. Vijlbrief, Humanisme, Religie en Christendom.

Leiden: Dr. D. Prins, Humanisme, Religie en Christendom.

Deventer: Dr. J. van Praag, Humanisme, Religie en Christendom.

Groningen: Ir. P. Schut, Humanisme, Religie en Christendom.

Amsterdam: Dr. G. Stuiveling, Humanisme en Oorlog.

Utrecht: Dr. J. Brandt Corstius, Humanisme en Oorlog.

Hengelo: H. Lips, Humanisme en Oorlog.

Leeuwarden: G. Stellinga, Humanisme en Oorlog.

Voor het onderwerp Humanisme en Oorlog komt een speciale syllabus uit, voor het onderwerp Humanisme, Religie en Christendom zullen de Humanistische Verkenningen van Dr. J. P. van Praag in het Juni-, Juli-/Aug.- en September-nummer van „Mens en Wereld” tot uitgangspunt worden genomen.

De reiskosten van deze bijeenkomsten komen voor rekening van de deelnemers, al zullen ze in de meeste plaatsen van samenkomst wel over alle deelnemers worden omgeslagen. De overige kosten zullen als regel ongeveer f 1,— per persoon bedragen; daar ze echter per plaats verschillend zijn, kunnen we er hier niet een preciese opgave van doen.

Men weet nu waar het om gaat. U kunt zich bij Uw gemeenschapssecretaris opgeven als deelnemer.

Jongerenwerk.

Het werk van onze jongeren in hun Humanistische Jongeren Gemeenschap gaat steeds vaster vormen aannemen, dat blijkt uit het groter wordend aantal jongerengroepen en ook uit de verhoogde activiteit, die o.a. in het zomerwerk tot uitdrukking kwam. Vooral de landelijke weekends, die enkele keren per jaar worden gehouden, hebben bij de jongeren een zekere vermaardheid gekregen. Ook in de komende winter zullen er weer enige worden belegd, het eerste op 21 en 22 October op het Meenthuis te Blaricum. Dit weekend krijgt een bijzonder karakter. Doordat n.l. het jongerenwerk groeiende is, krijgt men behoefte aan een meer solide grondslag en daarom zal dit weekend vooral worden gebruikt om gezamenlijk de organisatorische opzet te bekijken. O.a. zullen de statuten en het huishoudelijk reglement, die al enige tijd in de grondverf stonden, er worden besproken. Men ziet, ook op dit gebied beginnen we onze vleugels zo'n beetje uit te slaan.

Financiën en Uitbreiding.

Is het nog nodig U het vorige nummer van „Mens en Wereld” in herinnering te roepen? Of herinnert U zich allemaal nog wel het beroep, dat in dat nummer door de penningmeester op ons allen is gedaan? Voor de opbouw en de uitbouw van ons Verbond is veel geld nodig, meer dan waarover we tot nu toe beschikken. U kent ook de middelen, die ons Verbond tot het verkrijgen van dat meerdere geld aanwendt..... de 100 X 100 actie en de actie „De Helpende Hand”. Bij de eerste actie gaat het om bijdragen van f 100,— of een deel daarvan, bij de tweede actie om bijdragen van f 2,50 of f 1,—. Voor ieder dus een mogelijkheid. Denkt U er om, dat er brandstof nodig is om een motor te doen draaien? Er is trouwens nog een manier om het Verbond te versterken. Velen staan nog buiten onze rijen, die er eigenlijk in horen. Ieder van U heeft waarschijnlijk dezulken onder Uw vrienden of kennissen. Het zou toch een kleine moeite zijn om..... enfin U begrijpt het wel, denkt U er maar eens over, eventuele resultaten kunt U kwijt op ons Centraal Bureau, daar kunt U trouwens ook certificaten van de 100 X 100 actie en Helpende Handen krijgen.

H. LIPS,
Madoerastr. 35, Amersfoort.

Mr. A. STEMPELS

*De Parlementaire Geschiedenis
van het Indonesische vraagstuk*

Omslag en band: Jeannette Kosmann-Markus
Formaat: 19 X 13 cm. — Omvang 332 blz.

Prijs f 6.50

De adjunct-hoofdredacteur van de Nieuwe Rotterdamse Courant (tevens redacteur van Mens en Wereld) geeft hier een boeiend overzicht van de vele gesprekken en disputen die in het parlement over het Indonesische vraagstuk zijn gehouden. Dit onderwerp is zowel met het oog op de geschiedenis als met dat op heden en toekomst zeer belangrijk en belangwekkend en mr Stempels zorgde ervoor dat zijn boek een afgerond geheel vormt.

Hij begint met de eerste informaties in het zogenaamde Romp-parlement en eindigt als de Ronde-Tafelconferentie het vraagstuk buiten het directe bereik van het parlement brengt.

Dan geeft hij een reeks pregnante biographieën en karakteristieken van de vele personen die in het parlementaire drama een rol speelden.

Enige bijlagen besluiten zijn boek, dat bijzonder geestig en kritisch is geschreven en een diep inzicht geeft in praktijk en achtergrond van de binnenlandse politiek.

Alom in de boekhandel verkrijgbaar

N.V. DE ARBEIDERSPERS - AFD. UITGEVERIJ - AMSTERDAM

AURORA

Opgericht
1887

SLUIT ALLE SOORTEN

levens
studie
pensioen } verzekeringen

DE BEDRIJFSWINST WORDT VOOR SOCIALE DOELEINDEN BESTEED

Nadere inlichtingen,

N.V. Levensverzekering Mij. „AURORA“ Herengracht 62, A'dam-C. Tel. 47006-42878

Humanistische Waarde-fundering

door Dr LIBBE VAN DER WAL
(overdruk uit „De Nieuwe Stem“)

Prijs 15 cent

Bestellen bij het Centraal Bureau — Bleyenburgstraat 1, Utrecht — Postgiro 304960

WEEZENKAS

Vereniging op de grondslag van het
beginsel

„Opvoeding zonder geloofsdogma“

Inlichtingen omtrent het lidmaatschap
bij de Secretaris W. DE HAAS,
Adm. de Ruyterweg 234, A'dam-W.

**Dochter, bij bejaarde vader thuis in
het Noorden des lands,**

zoekt kennismaking

**met degelijk Heer, behoorlijke posi-
tie. Leeftijd 40-50 jaar.**

Br. letter O no. 1, Centraal Bureau Huma-
nistisch Verbond, Bleyenburgstr. 1, Utrecht.

**WILT U MEER WETEN OVER HISTORIE
EN GROEI VAN HET HUMANISME?**

lees dan:

Wordend Humanisme

door Dr D. Loenen

Dr J. P. van Praag

64 blz. f 1.25

Dr O. Noordenbos

Centraal Bureau Humanistisch Verbond.
Bleyenburgstraat 1, Utrecht, Giro 304960

Kalender 1951

van het
Humanistisch Verbond

Ontwerp schild

I. VIJLBRIEF

(Kleuren schild oker en blauw)

Samenstelling teksten:

H. G. CANNEGIETER

en

Dr. GARMT STUIVELING

Prijs f 1.75

Bestellingen bij de Secretarissen van
de Gemeenschappen of het Centraal
Bureau te Utrecht, postgiro 304960